

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

5. listopada 2004.(*)

„Socijalna politika – Zaštita zdravlja i sigurnosti radnika – Direktiva 93/104/EZ – Područje primjene – Radnici hitne pomoći prisutni u vozilima hitne pomoći u okviru službe hitne pomoći koju organizira Deutsches Rotes Kreuz – Definicija pojma „cestovni prijevoz” – Maksimalno tjedno radno vrijeme – Načelo – Izravni učinak – Odstupanje – Uvjeti”

U spojenim predmetima C-397/01 do C-403/01,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 234. UEZ-a, koje je uputio Arbeitsgericht Lörrach (Radni sud u Lörrachu, Njemačka), odlukama od 26. rujna 2001., koje je Sud zaprimio 12. listopada 2001., u postupcima

Bernhard Pfeiffer (C-397/01),

Wilhelm Roith (C-398/01),

Albert Süß (C-399/01),

Michael Winter (C-400/01),

Klaus Nestvogel (C-401/01),

Roswitha Zeller (C-402/01),

Matthias Döbele (C-403/01)

protiv

Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann, J.-P. Puissechet i J. N. Cunha Rodrigues, predsjednici vijeća, R. Schintgen (izvjestitelj), F. Macken, N. Colneric, S. von Bahr i K. Lenaerts, suci,

nezavisni odvjetnik: D. Ruiz-Jarabo Colomer,

tajnik: H. von Holstein, zamjenik tajnika,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za B. Pfeiffera, W. Roitha, A. Süßa, M. Wintera, K. Nestvogela, R. Zeller i M. Döbelelea, B. Spengler, Rechtsanwalt,
- za Komisiju Europskih zajednica, J. Sack i H. Kreppel, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za B. Pfeiffera, W. Roitha, K. Nestvogela, R. Zeller i M. Döbelelea, B. Spengler,
- za A. Süßa i M. Wintera, K. Lörcher, Gewerkschaftssekretär,
- za njemačku vladu, W.-D. Plessing, u svojstvu agenta,
- za francusku vladu, R. Abraham, G. de Bergues i C. Bergeot-Nunes, u svojstvu agenata,
- za talijansku vladu, I. M. Braguglia, u svojstvu agenta, uz asistenciju A. Cingola, avvocato del Stato,
- za vladu Ujedinjene Kraljevine, C. Jackson, u svojstvu agenta, uz asistenciju A. Dashwooda, barrister,
- za Komisiju, J. Sack i H. Kreppel,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 6. svibnja 2003.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 27. travnja 2004.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjevi za prethodnu odluku odnose se na tumačenje članka 2. Direktive Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (SL L 183, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 4., str. 50.) i članka 1. stavka 3., članka 6. te članka 18. stavka 1. točke (b)(i) Direktive Vijeća 93/104/EZ od 23. studenoga 1993. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL L 307, str. 18.).
- 2 Zahtjevi su upućeni u okviru sporova između B. Pfeiffera, W. Roitha, A. Süßa, M. Wintera, K. Nestvogela, R. Zeller i M. Döbelelea, koji su zaposleni ili su bili zaposleni kao radnici hitne pomoći, i Deutsches Rotes Kreuz, Kreisverband Waldshut eV [Njemački Crveni križ, odjel Waldshut (dalje u tekstu: Deutsches Rotes Kreuz)], organizacija koja zapošljava ili je zapošljavala tužitelje u glavnim postupcima. Postupci se odnose na njemačke propise koji predviđaju tjedno radno vrijeme dulje od 48 sati.

Pravni okvir

Pravo zajednice

- 3 Direktive 89/391 i 93/104 donesene su na temelju članka 118.A Ugovora o EZ-u (članci 117. do 120. Ugovora o EZ-u zamijenjeni su člancima 136. UEZ-a do 143. UEZ-a).
- 4 Direktiva 89/391 je okvirna direktiva kojom se određuju opća načela o zdravlju i sigurnosti radnika. Ova su načela kasnije razrađena nizom posebnih direktiva, uključujući Direktivu 93/104.
- 5 Članak 2. Direktive 89/391 definira njezino područje primjene na sljedeći način:
- „1. Ova Direktiva primjenjuje se na sve sektore djelatnosti, kako javne tako i privatne (industrijske, poljoprivredne, trgovinske, administrativne, uslužne, obrazovne, kulturne, zabavne itd.).
2. Ova Direktiva ne primjenjuje se kod obilježja svojstvenih određenim specifičnim aktivnostima u sektoru državne uprave kao što su oružane snage ili policija, ili na neke posebne aktivnosti u poslovima zaštite građana s kojima je u direktnoj suprotnosti.
- U tom slučaju potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri osigurati sigurnost i zdravlje radnika s obzirom na svrhu ove Direktive.”
- 6 Članak 1. Direktive 93/104, pod naslovom „Svrha i područje primjene”, predviđa:
- „1. Ova Direktiva propisuje minimalne sigurnosne i zdravstvene uvjete za organizaciju radnog vremena.
2. Ova se Direktiva primjenjuje na:
- (a) najkraća razdoblja dnevnog odmora, tjednog odmora i godišnjeg odmora, na stanke i najveći broj radnih sati tjedno;
- i
- (b) određene aspekte noćnog rada, rada u smjenama i radnog rasporeda.
3. Ova se Direktiva primjenjuje na sve sektore djelatnosti, kako javne tako i privatne, u smislu članka 2. Direktive 89/391/EEZ, ne dovodeći u pitanje članak 17. ove Direktive, s izuzetkom zračnog, željezničkog, cestovnog i pomorskog prijevoza, prijevoza unutarnjim plovnim putovima i jezerima te morskog ribolova, ostalih radova na moru i djelatnosti liječnika na osposobljavanju.
4. Odredbe Direktive 89/391/EEZ u cijelosti se primjenjuju na pitanja iz stavka 2., ne dovodeći u pitanje strože i/ili posebnije odredbe ove Direktive.” [neslužbeni prijevod]
- 7 Pod naslovom „Definicije” članak 2. Direktive 93/104 određuje:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

1. ‚radno vrijeme’ je vremensko razdoblje u kojem radnik radi, stoji na raspolaganju poslodavcu i obavlja svoje poslove i zadatke u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom;

2. ‚vrijeme odmora’ je vremensko razdoblje koje nije radno vrijeme;

[...]” [neslužbeni prijevod]

8 U odjeljku II. navedene direktive utvrđuju se mjere koje države članice trebaju poduzeti kako bi se svim radnicima osigurala, između ostaloga, najkraća razdoblja dnevnog odmora i tjednog odmora i kojima se također uređuje maksimalno tjedno radno vrijeme.

9 U pogledu maksimalnog tjednog radnog vremena, članak 6. Direktive 93/104 predviđa:

„Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi se osiguralo da u skladu s potrebama zaštite sigurnosti i zdravlja radnika:

[...]

2. prosječan broj radnih sati u svakom sedmodnevnom razdoblju, uključujući prekovremene sate, ne prelazi 48 sati.” [neslužbeni prijevod]

10 Članak 15. Direktive 93/104 predviđa:

„Ova Direktiva ne dovodi u pitanje pravo država članica da primjenjuju ili donose zakone i druge propise povoljnije za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika odnosno da olakšavaju ili dopuštaju primjenu kolektivnih ugovora ili sporazuma između socijalnih partnera povoljnijih za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika.” [neslužbeni prijevod]

11 Članak 16. navedene direktive određuje:

„Države članice mogu odrediti:

[...]

2. za primjenu članka 6. (maksimalan broj radnih sati tjedno), referentno razdoblje koje nije dulje od četiri mjeseca.

[...]” [neslužbeni prijevod]

12 Ista direktiva navodi niz izuzetaka od izvjesnog broja svojih osnovnih pravila, u pogledu posebnosti određenih djelatnosti i pod uvjetom da su ispunjeni određeni uvjeti. S tim u vezi članak 17. predviđa:

„1. Uz poštovanje općih načela zaštite sigurnosti i zdravlja radnika, države članice mogu odstupati od članka 3., 4., 5., 6., 8. i 16. ako, s obzirom na posebne značajke neke djelatnosti, trajanje radnog vremena nije izmjereno i/ili unaprijed određeno ili ga mogu određivati sami radnici, a posebno sljedeći radnici:

- (a) djelatnici na vodećim položajima ili druge osobe koje samostalno odlučuju;
- (b) radnici koji su članovi obitelji;
- ili
- (c) radnici koji rade na vjerskim obredima u crkvama i vjerskim zajednicama.

2. Zakonima i drugim propisima ili kolektivnim ugovorima ili sporazumima između socijalnih partnera mogu se predvidjeti odstupanja pod uvjetom da dotični radnici dobiju odgovarajuće zamjensko vrijeme za odmor ili, u iznimnim slučajevima u kojima iz objektivnih razloga nije moguće dobiti odgovarajuće zamjensko vrijeme za odmor, da ti radnici dobiju odgovarajuću zaštitu:

2.1. od članaka 3., 4., 5., 8. i 16.:

[...]

- (c) u slučaju djelatnosti koje zahtijevaju neprekidno pružanje usluga ili proizvodnju, što se posebno odnosi na:
  - (i) usluge vezane uz prijem, liječenje i/ili njegu u bolnicama ili sličnim ustanovama, u domovima i u zatvorima;

[...]

- (iii) tisak, radio, televiziju, filmsku produkciju, poštanske i telekomunikacijske usluge, te službe hitne pomoći i vatrogasne i civilne zaštite;

[...]

3. Od članaka 3., 4., 5., 8. i 16. mogu odstupati kolektivni ugovori ili sporazumi između socijalnih partnera na državnoj ili regionalnoj razini ili kod pravila koja ti ugovori utvrđuju, po kolektivnim ugovorima ili sporazumima između socijalnih partnera na nižoj razini.

[...]

Odstupanja predviđena prvim i drugim podstavkom dopuštena su pod uvjetom da je dotičnim radnicima osiguran odgovarajući zamjenski odmor ili u iznimnim slučajevima, kada to iz objektivnih razloga nije moguće, odgovarajuća zaštita.

[...]

4. Mogućnost odstupanja od članka 16. točke 2., utvrđena stavkom 2. točkama 2.1. i 2.2. i stavkom 3. ovog članka, ne može imati za posljedicu utvrđivanje referentnog razdoblja duljeg od šest mjeseci.

Međutim, države članice imaju mogućnost u skladu s općim načelima zaštite sigurnosti i zdravlja radnika, iz objektivnih ili tehničkih razloga, ili razloga vezanih uz organizaciju rada, kolektivnim ugovorima ili sporazumima između socijalnih partnera odrediti referentna razdoblja koja ni u kojem slučaju ne smiju biti dulja od 12 mjeseci.

[...]” [neslužbeni prijevod]

13 Članak 18. Direktive 93/104 glasi kako slijedi:

„1. (a) Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom najkasnije do 23. studenoga 1996., ili osiguravaju da socijalni partneri najkasnije do tog datuma sporazumno utvrde potrebne mjere, s tim da su države članice obvezne poduzeti sve potrebne mjere koje im omogućuju da u svakom trenutku mogu jamčiti da su odredbe utvrđene ovom direktivom ispunjene.

(b) (i) Međutim, država članica ima mogućnost ne primjenjivati članak 6. ako se pridržava općih načela sigurnosti i zdravstvene zaštite radnika i ako je neophodnim mjerama osigurano da:

– poslodavac ne traži od radnika rad dulji od 48 sati unutar sedmodnevnog razdoblja izračunanog kao prosječno referentno razdoblje iz članka 16. točke 2., osim ako radnik nije izrazio suglasnost s takvim radom,

– ni jedan radnik nije pretrpio štetu od svog poslodavca zato što nije bio spreman obavljati rad na taj način,

– poslodavac vodi ažurirane liste o radnicima koji obavljaju takav rad,

– te se liste dostavljaju nadležnim tijelima koja zbog sigurnosti i/ili zaštite zdravlja radnika mogu zabraniti ili ograničiti mogućnost prekoračenja maksimalnog broja radnih sati tjedno,

– poslodavac nadležna tijela na njihov zahtjev izvješćuje koji su radnici izrazili spremnost raditi dulje od 48 sati tijekom sedmodnevnog razdoblja, izračunanog kao prosjek za referentno razdoblje iz članka 16. točke 2.

[...]” [neslužbeni prijevod]

Nacionalno pravo

14 Njemačko radno pravo razlikuje dežurstvo („Arbeitsbereitschaft”), pripravnost („Bereitschaftsdienst”) i rad po pozivu („Rufbereitschaft”).

15 Ova tri koncepta nisu utvrđena nacionalnim propisima, već njihove značajke proizlaze iz sudske prakse.

- 16 Dežurstvo („Arbeitsbereitschaft“) obuhvaća situaciju kada radnik mora biti na raspolaganju svojem poslodavcu na radnom mjestu i, štoviše, dužan je ostati stalno pripravan kako bi mogao odmah djelovati u slučaju potrebe.
- 17 Kad je radnik u pripravnosti („Bereitschaftsdienst“), treba biti prisutan na mjestu koje odredi njegov poslodavac, bilo unutar ili izvan radnih prostorija poslodavca i treba biti spreman preuzeti svoje dužnosti ako njegov poslodavac to zatraži, no dozvoljeno mu je odmarati se ili se baviti drugim stvarima prema vlastitom nahođenju sve dok njegove profesionalne usluge nisu potrebe.
- 18 Rad po pozivu („Rufbereitschaft“) karakterizira činjenica da radnik nije dužan ostati u pripravnosti na mjestu koje odredi poslodavac, već je dovoljno da se u svakom trenutku s njim može stupiti u kontakt kako bi ga se u kratkom roku moglo pozvati da obavi svoje profesionalne zadatke.
- 19 Prema njemačkom radnom pravu u pravilu se samo dežurstvo („Arbeitsbereitschaft“) smatra punim radnim vremenom. Nasuprot tome, pripravnost („Bereitschaftsdienst“) i rad po pozivu („Rufbereitschaft“) kategorizirani su kao vrijeme odmora, osim dijela vremena tijekom kojeg radnik zapravo obavlja svoje profesionalne zadatke.
- 20 Njemački propisi o radnom vremenu i vremenu odmora sadržani su u Arbeitszeitgesetz (Zakon o radnom vremenu) od 6. lipnja 1994. (BGBl. 1994 I, str. 1170., u daljnjem tekstu „ArbZG“), koji je donesen za prenošenje Direktive 93/104.
- 21 Članak 2. stavak 1. ArbZG-a definira radno vrijeme kao razdoblje između početka i završetka rada, s izuzetkom stanki.
- 22 Članak 3. ArbZG-a predviđa:
„Dnevno radno vrijeme zaposlenika ne smije biti dulje od osam sati. Može se produljiti do najviše 10 sati, ali samo pod uvjetom da se prosječno osmosatno dnevno radno vrijeme ne prekorači tijekom šest kalendarskih mjeseci ili 24 tjedna.”
- 23 Članak 7. ArbZG-a glasi kako slijedi:
„(1) Na temelju kolektivnog ugovora ili ugovora na razini poduzeća koji se temelji na kolektivnom ugovoru, moguće je:
1. odstupajući od članka 3.
(a) produljiti radno vrijeme preko 10 sati dnevno, čak i bez naknade, kada radno vrijeme redovito uključuje značajna razdoblja dežurstva („Arbeitsbereitschaft“),
(b) odrediti drukčije razdoblje naknade,
(c) produljiti radno vrijeme na 10 sati dnevno, bez naknade, tijekom najviše 60 dana godišnje,

[...]” [neslužbeni prijevod]

24 Članak 25. ArbZG-a predviđa:

„Ako na dan stupanja na snagu ovog zakona postojeći kolektivni ugovor ili onaj koji nastavlja proizvoditi učinke nakon toga dana sadržava pravila odstupanja na temelju članka 7. stavka 1. ili 2. [...], koja prelaze najveća ograničenja utvrđena u navedenim odredbama, ovaj zakon na takva pravila ne utječe. Ugovori na razini poduzeća koji se temelje na kolektivnim ugovorima smatraju se istovjetnima kolektivnim ugovorima poput onih navedenih u prvoj rečenici [...]"

25 Tarifvertrag über die Arbeitsbedingungen für Angestellte, Arbeiter und Auszubildende des Deutschen Roten Kreuzes (Kolektivni ugovor o uvjetima rada djelatnika, radnika i pripravnika Njemačkog Crvenog križa, u daljnjem tekstu: DRK-TV) između ostaloga predviđa:

„Članak 14. Uobičajeno radno vrijeme

(1) Uobičajeno radno vrijeme iznosi prosječno 39 sati (38 i pol sati od 1. travnja 1990.) tjedno bez stanki. U pravilu, uobičajeno tjedno radno vrijeme izračunava se na temelju razdoblja od 26 tjedana.

U slučaju radnika koji svoj rad obavljaju naizmjenično ili u smjenama, može se odrediti dulje razdoblje.

(2) Uobičajeno radno vrijeme može se produljiti [...]

(a) na 10 sati dnevno (prosječno 49 sati tjedno) ako redovito uključuje dežurstvo („Arbeitsbereitschaft“) u prosjeku od najmanje 2 sata dnevno,

(b) na 11 sati dnevno (prosječno 54 sata tjedno) ako redovito uključuje dežurstvo („Arbeitsbereitschaft“) u prosjeku od najmanje 3 sata dnevno,

(c) na 12 sati dnevno (prosječno 60 sati) ako radnik mora samo biti prisutan na radnom mjestu kako bi mogao izvršiti svoje zadatke u slučaju potrebe.

[...]

(5) Ako tako odredi njegov poslodavac, od radnika se zahtijeva da ostane izvan uobičajenog radnog vremena na određenom mjestu koje odredi njegov poslodavac, odakle ga se može pozvati da odradi svoj posao u slučaju potrebe [pripravnost, („Bereitschaftsdienst“)]. Poslodavac može zahtijevati takvu pripravnost samo ako se očekuje određeni opseg posla, ali iz iskustva, u tom slučaju radi se o vremenu bez rada.

[...]” [neslužbeni prijevod]

26 Sljedeća napomena navodi se u pogledu članka 14. stavka 2. DRK-TV-a:

„U području primjene Priloga 2. o osoblju zaposlenom u službama hitne pomoći i službama sanitetskog prijevoza, treba voditi računa o poštovanju napomene u pogledu članka 14. stavka 2. [DRK-TV-a].” [neslužbeni prijevod]

- 27 Taj Prilog 2. obuhvaća posebne odredbe na temelju kolektivnog ugovora za osoblje zaposleno u službama hitne pomoći i službama sanitetskog prijevoza. U relevantnoj napomeni navodi se da maksimalno tjedno radno vrijeme od 54 sata predviđeno člankom 14. stavkom 2. točkom (b) DRK-TV-a treba postupno smanjivati. Kao posljedica toga, s učinkom od 1. siječnja 1993., donesena je odredba o smanjenju maksimalnog razdoblja s 54 sata na 49 sati.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 28 Sedam sporova su povod ovih zahtjeva za prethodnu odluku.
- 29 Iz dokumenata kojima raspolaže Sud proizlazi da u okviru Deutsches Rotes Kreuz između ostaloga djeluje služba hitne pomoći na kopnu u dijelu Landkreisa Waldshut. Deutsches Rotes Kreuz udružuje postaje Waldshut (Njemačka), Dettighoffen (Njemačka) i Bettmaringen (Njemačka), koje rade 24 sata dnevno, te postaju Lauchringen (Njemačka), koja radi 12 sati dnevno. Hitna medicinska pomoć na kopnu provodi se primjenom sanitetskih vozila i vozila hitne medicinske pomoći. Tim u vozilu sanitetskog prijevoza čine dvije medicinske sestre/medicinska tehničara, dok tim u vozilu hitne medicinske pomoći čini radnik hitne pomoći i liječnik hitne medicinske pomoći. U slučaju poziva zbog hitne situacije ova vozila odlaze do određenog mjesta kako bi se pacijentima pružila medicinska pomoć. Nakon toga se pacijenti u pravilu prevoze do bolnice.
- 30 B. Pfeiffer i K. Nestvogel bili su nekoć zaposleni u Deutsches Rotes Kreuz kao djelatnici hitne pomoći, dok su ostali tužitelji u glavnom postupku još uvijek bili zaposlenici te organizacije u trenutku podnošenja njihovih žalbi pred nacionalnim sudom.
- 31 Stranke u glavnom postupku protive se u biti oko toga treba li, prilikom izračuna razdoblja maksimalnog tjednog radnog vremena, voditi računa o razdobljima dežurstva („Arbeitsbereitschaft”) koje su dotični radnici trebali odraditi tijekom svojeg rada u organizaciji Deutsches Rotes Kreuz.
- 32 Predmet tužbi koje su B. Pfeiffer i K. Nestvogel podnijeli pred Arbeitsgericht Lörrach je zahtjev za plaćanje sati koje su proveli na radu, koji prelaze 48 sati tjedno. Oni tvrde da se od njih pogrešno zahtijevalo da u prosjeku rade dulje od 48 sati tjedno u razdoblju od lipnja 2000. do ožujka 2001. Od nacionalnog suda su stoga zatražili da organizaciji Deutsches Rotes Kreuz naloži da svakome od njih isplati bruto iznos od 4 335,45 DEM (za 156,85 sati prekovremenog rada po bruto stopi od 29,91 DEM) i bruto iznos od 1 841,88 DEM (za 66,35 sati prekovremenog rada po bruto stopi od 27,76 DEM), zajedno s kamatama za zakašnjelo plaćanje.
- 33 Predmet tužbi koje su ostali tužitelji iz glavnog postupka podnijeli pred nacionalnim sudom jest utvrditi maksimalni broj sati koje tjedno moraju odraditi za Deutsches Rotes Kreuz.

- 34 Stranke u glavnom postupku usuglasile su se da se u njihovim različitim ugovorima u radu treba primjenjivati DRK-TV.
- 35 Arbeitsgericht Lörrach utvrdio je da je na temelju pravila kolektivnog ugovora tjedno radno vrijeme u službi hitne pomoći koja se provodi u okviru organizacije Deutsches Rotes Kreuz iznosilo prosječno 49 sati. Uobičajeno radno vrijeme bilo je produljeno sukladno članku 14. stavku 2. točki (b) DRK-TV-a, s obzirom na obvezu dotičnih stranaka da budu na raspolaganju da odrade dežurstvo („Arbeitsbereitschaft“) od prosječno najmanje 3 sata dnevno.
- 36 Tužitelji u glavnom postupku smatraju da su odredbe koje je donio Deutsches Rotes Kreuz o utvrđivanju tjednog radnog vremena na 49 sati nezakonite. S tim u vezi, pozivaju se na Direktivu 93/104 i na presudu Suda od 3. listopada 2000., Simap (C-303/98, Zb., str. I-7963.). Prema njihovom mišljenju članak 14. stavak 2. točka (b) DRK-TV-a krši pravo Zajednice predviđajući radno vrijeme koje premašuje 48 sati tjedno. Nadalje, navedena pravila kolektivnog ugovora nisu dopuštena na temelju odstupanja predviđenog člankom 7. stavkom 1. točkom 1. pod (a) ArbZG-a. U biti, tužitelji u glavnom postupku tvrde da taj zakon u tom pogledu nepravilno prenosi odredbe Direktive 93/104. Shodno tome smatraju da odstupanje iz ArbZG-a treba tumačiti u skladu s pravom Zajednice i da u protivnom nije uopće primjenjivo.
- 37 S druge strane, Deutsches Rotes Kreuz smatra da tužbe treba odbiti. Između ostaloga tvrdi da su njegova pravila o produljenju radnog vremena u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i kolektivnim ugovorima.
- 38 Arbeitsgericht Lörrach, koji odlučuje u sporu, najprije se pita ulazi li djelatnost tužitelja u glavnom postupku u područje primjene Direktive 93/104.
- 39 S jedne strane, članak 1. stavak 3. Direktive 93/104 koji se u pogledu područja primjene te direktive poziva na članak 2. Direktive 89/391, isključuje iz područja primjene niz područja u mjeri u kojoj su obilježja svojstvena određenim specifičnim aktivnostima u direktnoj suprotnosti s njom. Međutim, prema stajalištu suda koji je uputio zahtjev, takvo isključenje trebalo bi obuhvatiti samo one djelatnosti namijenjene osiguranju sigurnosti i javnog reda, koje su neophodne za opće dobro ili koje zbog njihove prirode nije moguće planirati. Kao primjer navode se velike katastrofe. Nasuprot tome, službe hitne pomoći ne bi trebalo isključiti iz područja primjene ovih dviju direktiva, iako radnici službe hitne pomoći trebaju biti spremni intervenirati 24 sata dnevno, s obzirom da je dužnosti i radno vrijeme svakog od njih moguće planirati.
- 40 S druge strane, nužno je utvrditi treba li rad u okviru službe hitne pomoći na kopnu smatrati „cestovnim prijevozom“ u smislu članka 1. stavka 3. Direktive 93/104. Da se taj pojam tumači tako da obuhvaća svaku djelatnost koja se odvija u vozilu koje prometuje na javnim cestama, usluga organizirana primjenom sanitetskih vozila i vozila hitne medicinske pomoći također bi trebala biti obuhvaćena tim pojmom, s obzirom da značajan dio te djelatnosti podrazumijeva odlazak na mjesta nastanka nesreće i prijevoz pacijenata do bolnice. Međutim, služba hitne pomoći uobičajeno djeluje unutar ograničenog zemljopisnog područja, u pravilu unutar jednoga Landkreisa (područje općine), te stoga udaljenosti nisu velike, a trajanje intervencije je ograničeno. Rad u okviru službe hitne pomoći na kopnu stoga treba razlikovati od

uobičajene djelatnosti iz sektora cestovnog prometa. Ipak u tom pogledu postoje dvojbe radi presude od 24. rujna 1998., Tögel (C-76/97, *Zb.*, str. I-5357., t. 40.).

- 41 Sud koji je uputio zahtjev nadalje se pita zahtijeva li neprimjena 48-satnog ograničenja za prosječni radni tjedan kako je predviđeno člankom 18. stavkom 1. točkom (b)(i) Direktive 93/104 izričitu i nedvosmislenu suglasnost dotičnog radnika ili je dovoljna načelna suglasnost radnika o primjeni kolektivnog ugovora u cijelosti, s obzirom da ovaj potonji predviđa između ostaloga mogućnost produljenja maksimalnog tjednog radnog vremena od 48 sati.
- 42 Naposljetku, Arbeitsgericht Lörrach se pita je li članak 6. Direktive 93/104 bezuvjetan i dovoljno precizan da se pojedinac može pozvati na njega pred nacionalnim sudom u slučaju da je država članica pogrešno provela tu direktivu. Prema njemačkom pravu, da se propisi iz članka 14. stavka 2. točke (b) DRK-TV-a, koji se primjenjuju na ugovore o radu sklopljene između stranaka u glavnom postupku, nalaze u okviru mogućnosti koje je zakonodavac predvidio u članku 7. stavku 1. točki 1. pod (a) ArbZG-a, ova potonja odredba omogućila bi poslodavcu produljenje dnevnog radnog vremena bez naknade, što bi dovelo do odbacivanja ograničenja tjednog radnog vremena na prosječno 48 sati koje proizlazi iz članka 3. ArbZG-a i članka 6. točke 2. Direktive 93/104.
- 43 Ocijenivši da je u takvim okolnostima za rješavanje sporova nužno tumačenje prava Zajednice, Arbeitsgericht Lörrach odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja, koja su istovjetno postavljena u predmetima C-397/01 do C-403/01:
  1. (a) Treba li upućivanje iz članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 [...] na članak 2. stavak 2. Direktive 89/391 [...], koji predviđa da se [te] direktive ne primjenjuju ako su obilježja svojstvena određenim specifičnim aktivnostima u poslovima zaštite građana u direktnoj suprotnosti s njihovom primjenom, tumačiti na način da je djelatnost tužitelja kao radnika službe hitne pomoći obuhvaćena ovim isključenjem?

(b) Treba li pojam cestovnog prijevoza [iz] članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 tumačiti tako da se iz područja primjene te direktive isključuju one djelatnosti prijevoza koje po svojoj prirodi uključuju vožnju na velikim udaljenostima i uslijed čega zbog nepredvidivosti eventualnih zastoja nije moguće unaprijed utvrditi radno vrijeme te obuhvaća li taj pojam također djelatnost službe hitne medicinske pomoći na kopnu, zbog činjenice da se ta djelatnost barem djelomično sastoji od korištenja vozila i pratnje pacijenata?
  2. S obzirom na presudu Suda [...] u predmetu [...] Simap (t. 73. i 74.), treba li članak 18. stavak 1. točku (b)(i) Direktive 93/104 tumačiti na način da se pojedinačno izrečena suglasnost radnika mora izričito odnositi na produljenje radnog vremena preko 48 sati tjedno, ili takva suglasnost može također biti dio dogovora između radnika i poslodavca, u ugovoru o radu, da se uvjeti rada uređuju kolektivnim ugovorom koji dopušta produljenje radnog vremena na više od 48 sati tjedno?

3. Je li članak 6. Direktive 93/104 bezuvjetan i dovoljno precizan da se pojedinci mogu pozvati na njega pred nacionalnim sudovima ako je država pogrešno prenijela tu direktivu u svoje nacionalno pravo?"
- 44 Rješenjem predsjednika Suda od 7. studenoga 2001. predmeti C-397/01 do C-403/01 spojeni su za potrebe pisanog i usmenog postupka kao i presude.
- 45 Odlukom od 14. siječnja 2003. Sud je prekinuo postupak u ovim predmetima do dana rasprave u predmetu Jaeger (C-151/02, Zb., str. I.-8389.) održane 25. veljače 2003., u kojem je presuda donesena 9. rujna 2003.
- 46 Rješenjem Suda od 13. siječnja 2004. usmeni postupak u predmetima C-397/01 do C-403/01 ponovno je započet.

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje, pod (a)

- 47 Svojim prvim pitanjem pod (a), nacionalni sud u biti pita treba li članak 2. Direktive 89/391 i članak 1. stavak 3. Direktive 93/104 tumačiti na način da djelatnost radnika hitne pomoći, koja se provodi u okviru službe hitne medicinske pomoći poput one u glavnom postupku, ulazi u područje primjene navedenih direktiva.
- 48 Da bi se odgovorilo na ovo pitanje najprije valja podsjetiti da članak 1. stavak 3. Direktive 93/104 određuje područje primjene te direktive izričito se pozivajući na članak 2. Direktive 89/391. Stoga prije utvrđivanja ulazi li djelatnost poput one koju obavljaju radnici hitne pomoći u pratnji u sanitetskom vozilu ili vozilu hitne medicinske pomoći u okviru službe hitne pomoći u organizaciji Deutsches Rotes Kreuz u područje primjene Direktive 93/104, najprije je potrebno ispitati ulazi li ta djelatnost u područje primjene Direktive 89/391 (vidjeti ranije navedenu presudu Simap, t. 30. i 31.).
- 49 Na temelju članka 2. stavka 1. Direktive 89/391, ta se direktiva primjenjuje na „sve sektore djelatnosti, kako javne tako i privatne”, što obuhvaća uslužne djelatnosti u cjelini.
- 50 Međutim, kako proizlazi iz stavka 2. prvog podstavka istog članka, navedena direktiva ne primjenjuje se kod obilježja svojstvenih određenim specifičnim aktivnostima, posebno u poslovima zaštite građana s kojima je u direktnoj suprotnosti.
- 51 Ipak valja utvrditi da djelatnost radnika hitne pomoći u pratnji u sanitetskom vozilu ili vozilu za hitnu medicinsku pomoć u okviru službe pružanja hitne pomoći ozlijeđenima ili bolesnima, koju provodi organizacija poput Deutsches Rotes Kreuz, nije takvog karaktera da bude obuhvaćena isključenjem navedenim u prethodnoj točki.
- 52 Iz cilja Direktive 89/391 u pogledu promicanja poboljšanja zdravlja i sigurnosti radnika na radu, kao i iz samog teksta njezinog članka 2. stavka 1. proizlazi da područje primjene navedene direktive treba shvatiti u širokom poimanju. Iz toga slijedi da izuzimanje iz njezinog područja primjene predviđeno prvim podstavkom

članka 2. stavka 2. treba tumačiti restriktivno (vidjeti ranije navedenu presudu Simap, t. 34. i 35., kao i rješenje od 3. srpnja 2001. u predmetu CIG, C-241/99, Zb., str. I-5139., t. 29.).

- 53 Nadalje, prvi podstavak članka 2. stavka 2. Direktive 89/391 iz njezinog područja primjene ne isključuje usluge u poslovima zaštite građana kao takve, već samo „određene specifične aktivnosti” tih usluga, čija su obilježja takva da su u direktnoj suprotnosti s pravilima utvrđenima navedenom direktivom.
- 54 Ovo izuzimanje iz široko definiranog područja primjene Direktive 89/391 treba stoga tumačiti na način da je njegov opseg ograničen na ono što je striktno nužno kako bi se zaštitili interesi omogućeni državama članicama za zaštitu.
- 55 U tom pogledu izuzimanje iz prvog podstavka članka 2. stavka 2. Direktive 89/391 doneseno je isključivo s ciljem da se zajamči ispravno djelovanje službi bitnih za zaštitu sigurnosti, zdravlja i javnog reda u slučajevima iznimne ozbiljnosti i razmjera, poput katastrofe, koje karakterizira činjenica da ih zbog njihove prirode nije moguće planirati u pogledu radnog vremena interventnih i spasilačkih ekipa.
- 56 Međutim, uslugu civilne zaštite tako definiranu u užem smislu, na koju je usmjerena navedena odredba, moguće je jasno razlikovati od djelatnosti radnika hitne pomoći koje se odnose na zbrinjavanje ozlijeđenih i bolesnih, koje su predmet glavnog postupka.
- 57 Čak i ako se služba poput one kojom se bavi nacionalni sud mora odazvati u slučajevima koji po definiciji nisu predvidljivi, djelatnosti koje takva služba obavlja u uobičajenim uvjetima i koje štoviše odgovaraju dužnostima posebno dodijeljenima službi takve vrste mogu se bez problema organizirati unaprijed, uključujući, u mjeri u kojoj se to na njih odnosi, radno vrijeme njezinog osoblja.
- 58 Stoga takva služba ne pokazuje nikakva obilježja koja su u direktnoj suprotnosti s primjenom pravila Zajednice o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika te nije obuhvaćena isključenjem iz prvog podstavka članka 2. stavka 2. Direktive 89/391, iako se ta direktiva primjenjuje na takvu službu.
- 59 Iz teksta članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 očigledno je da se ta direktiva primjenjuje na sve sektore djelatnosti, kako javne tako i privatne, u smislu članka 2. Direktive 89/391, uz izuzimanje određenih specifičnih aktivnosti koje su detaljno navedene.
- 60 Nijedna od tih djelatnosti nije relevantna u pogledu službe poput one u predmetu u glavnom postupku. Posebno je očito da djelatnost radnika koji su, u okviru službe hitne medicinske pomoći, u pratnji pacijenata u sanitetskom vozilu ili vozilu hitne medicinske pomoći nije moguće izjednačiti s djelatnosti liječnika na osposobljavanju, na koju se Direktiva 93/104 ne primjenjuje na temelju njezinog članka 1. stavka 3.
- 61 Shodno tome, djelatnost poput one kojom se bavi nacionalni sud također pripada u područje primjene Direktive 93/104.

62 Kako je Komisija ispravno navela, ovaj je zaključak dalje potkrijepljen činjenicom da članak 17. stavak 2. točka 2.1. (c)(iii) Direktive 93/104 između ostaloga izričito upućuje na službe prve pomoći. Takvo upućivanje bilo bi lišeno svakog korisnog učinka da je djelatnost na koju se upućuje već u potpunosti isključena iz područja primjene Direktive 93/104 na temelju njezinog članka 1. stavka 3. Nasuprot tome, to upućivanje pokazuje da je zakonodavac Zajednice utvrdio načelo primjene navedene direktive na djelatnosti takve vrste, predviđajući u određenim okolnostima mogućnost odstupanja od određenih posebnih odredaba navedene direktive.

63 U tim okolnostima na prvo pitanje pod (a) valja odgovoriti da članak 2. Direktive 89/391 i članak 1. stavak 3. Direktive 93/104 treba tumačiti tako da djelatnost radnika hitne pomoći, koja se provodi u okviru službe hitne medicinske pomoći poput one u glavnom postupku, ulazi u područje primjene navedenih direktiva.

Prvo pitanje, pod (b)

64 Svojim prvim pitanjem pod (b) sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li pojam „cestovni prijevoz” u smislu članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 tumačiti tako da obuhvaća djelatnost službe hitne medicinske pomoći, zbog činjenice da se ta djelatnost barem djelomično sastoji od korištenja vozila i pratnje pacijenta na putu do bolnice.

65 U tom pogledu valja podsjetiti da se na temelju članka 1. stavka 3. Direktive 93/104, navedena direktiva „primjenjuje na sve sektore djelatnosti [...] s izuzetkom zračnog, željezničkog, cestovnog i pomorskog prijevoza, prijevoza unutarnjim plovim putovima i jezerima [...]”.

66 U svojoj presudi od 4. listopada 2001., Bowden i dr. (C-133/00, Zb., str. I.-7031.), Sud je odlučio da ovu odredbu treba tumačiti na način da se svi radnici zaposleni u sektoru cestovnog prometa, uključujući uredsko osoblje, isključuju iz područja primjene te direktive.

67 S obzirom da se radi o iznimkama u sustavu Zajednice u pogledu organizacije radnog vremena uspostavljenim Direktivom 93/104, izuzimanje iz njezinog područja primjene predviđeno člankom 1. stavkom 3. treba tumačiti tako da je njihov opseg ograničen na ono što je nužno potrebno kako bi se zaštitili interesi koje takva izuzimanja imaju za cilj zaštititi (vidjeti, analogijom, ranije navedenu presudu Jaeger, t. 89.).

68 Sektor prometa bio je isključen iz područja primjene Direktive 93/104 na osnovi toga što je regulatorni okvir Zajednice već postojao u tom sektoru, kojim su utvrđena posebna pravila, između ostaloga, za organizaciju radnog vremena zbog specifične prirode predmetne djelatnosti. Ovaj propis ne primjenjuje se međutim na prijevoze koji se obavljaju u hitnim situacijama ili akcijama pružanja prve pomoći.

69 Osim toga, ranije navedena presuda Bowden i dr. temelji se na pripadnosti poslodavca jednome od sektora prometa izričito navedenih u članku 1. stavku 3. Direktive 93/104 (vidjeti t. 39. do 41. navedene presude). Međutim, nije moguće tvrditi da se djelatnost organizacije Deutsches Rotes Kreuz odnosi na sektor cestovnog prometa dok obavlja službu hitne medicinske pomoći poput one koja je predmet glavnog postupka.

- 70 Okolnost da se ta djelatnost djelomice sastoji od korištenja vozila hitne pomoći i pratnje pacijenta tijekom njegovog prijevoza do bolnice nije odlučujuća, s obzirom da je glavni cilj dotične djelatnosti pružiti prvu medicinsku pomoć bolesnoj ili ozlijeđenoj osobi, a ne izvršavati radnje koje se odnose na sektor cestovnog prometa.
- 71 Osim toga valja podsjetiti da su službe prve pomoći izričito navedene u članku 17. stavku 2. točki 2.1. (c)(iii) Direktive 93/104. To navođenje, čija je namjena omogućiti eventualno odstupanje od određenih posebnih odredaba navedene direktive, bilo bi suvišno da su takve službe već u potpunosti isključene iz područja primjene te direktive sukladno njezinom članku 1. stavku 3.
- 72 U tim okolnostima pojam „cestovni prijevoz” iz članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 ne obuhvaća službu hitne medicinske pomoći poput ove u predmetu u glavnom postupku.
- 73 Ovakvo tumačenje nije nikako ugroženo ranije navedenom presudom Tögel, na koju se poziva sud koji je uputio zahtjev, s obzirom da predmet presude nije bilo tumačenje Direktive 93/104, već Direktive Vijeća 92/50/EEZ od 18. lipnja 1992. o usklađivanju postupaka sklapanja ugovora o javnim uslugama (SL L 209, str. 1.), čiji su sadržaj i svrha potpuno nebitni za potrebe utvrđivanja područja primjene Direktive 93/104.
- 74 S obzirom na navedena razmatranja, na prvo pitanje pod (b) valja odgovoriti da pojam „cestovni prijevoz” iz članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 ne obuhvaća djelatnost službe hitne medicinske pomoći, iako ona obuhvaća korištenje vozila i pratnju pacijenta na putu do bolnice.

Drugo pitanje

- 75 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 18. stavak 1. točku (b)(i) prvu alineju Direktive 93/104 tumačiti tako da se zahtijeva izričita i slobodno izrečena pojedinačna suglasnost svakog radnika ako se maksimalno tjedno radno vrijeme od 48 sati rada, kako je utvrđeno u članku 6. navedene direktive, valjano produljuje ili je dovoljno u tom pogledu da ugovor o radu dotične osobe upućuje na kolektivni ugovor koji dopušta takvo produljenje.
- 76 Kako bi se odgovorilo na ovako postavljeno pitanje, s jedne strane valja podsjetiti da iz članka 118.A Ugovora, koji čini pravnu osnovu Direktive 93/104, iz prve, četvrte, sedme i osme uvodne izjave te direktive, kao i iz samog teksta članka 1. stavka 1. proizlazi da je njezin cilj zajamčiti bolju zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika osiguravajući im najmanja razdoblja odmora - naročito dnevna i tjedna - i odgovarajuće stanke te predviđajući gornju granicu tjednog radnog vremena.
- 77 S druge strane, prema sustavu uspostavljenom Direktivom 93/104, samo neke od njezinih odredaba koje su taksativno navedene mogu biti predmetom odstupanja država članica ili socijalnih partnera. Nadalje, provedba takvih odstupanja ovisi o strogim uvjetima čija je namjena osigurati učinkovitu zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika.
- 78 Tako članak 18. stavak 1. točka (b)(i) Direktive 93/104 predviđa da države članice imaju mogućnost neprimjene članka 6. pod uvjetom da se pridržavaju općih načela

zaštite sigurnosti i zdravlja radnika i da udovolje određenom broju uvjeta kumulativno navedenih u članku 18. stavku 1. točki (b)(i).

- 79 Posebno članak 18. stavak 1. točka (b)(i) prva alineja zahtijeva da radno vrijeme ne prelazi 48 sati unutar sedmodnevnog razdoblja izračunanog kao prosječno referentno razdoblje iz članka 16. točke 2. Direktive 93/104, iako radnik ipak ima mogućnost izraziti svoju suglasnost s radom preko 48 sati tjedno.
- 80 S tim u vezi Sud je već presudio u točki 73. navedene presude Simap da, kako je očito iz njezinog samog teksta, članak 18. stavak 1. točka (b)(i) prva alineja Direktive 93/104 zahtijeva pojedinačnu suglasnost radnika.
- 81 U točki 74. iste presude Sud je zaključio da izražena suglasnost predstavnika sindikata u okviru kolektivnog ili drugog ugovora nije istovjetna onoj koju daje sam radnik kako je predviđeno u članku 18. stavku 1. točki (b)(i) prvoj alineji Direktive 93/104.
- 82 Ovakvo tumačenje proizlazi iz cilja Direktive 93/104 kojim se nastoji zajamčiti učinkovita zaštita sigurnosti i zdravlja radnika osiguravajući da oni stvarno imaju koristi, između ostaloga, od gornje granice tjednog radnog vremena i najmanjih razdoblja odmora. Stoga svako odstupanje od ovih najmanjih zahtjeva treba biti praćeno svim jamstvima nužnim da se osigura da, ako se dotičan radnik odriče socijalnog prava koje mu je izravno dodijeljeno ovom direktivom, to mora učiniti slobodno i potpuno poznavajući sve činjenice. Ovi su zahtjevi tim više bitni s obzirom da se radnik treba smatrati slabijom stranom u ugovoru o radu te je stoga nužno spriječiti poslodavca da raspolaže mogućnošću zaobilaženja volje druge strane u ugovoru ili da takvoj strani nametne ograničenja njezinih prava a da ta strana nije izričito dala svoju suglasnost u tom pogledu.
- 83 Ova razmatranja jednako su bitna u pogledu situacije opisane u drugom pitanju.
- 84 Iz toga slijedi, kako bi odstupanje od najduljeg razdoblja tjednog radnog vremena utvrđenog u članku 6. Direktive 93/104, a ono iznosi 48 sati, bilo valjano, da suglasnost radnika treba biti ne samo pojedinačna, već također izričita i slobodno izrečena.
- 85 Ovi uvjeti nisu ispunjeni ako radnikov ugovor o radu upućuje samo na kolektivni ugovor kojim se odobrava produljenje maksimalnog tjednog radnog vremena. Ni na koji način se ne može utvrditi da je, kada je sklapao takav ugovor, dotičan radnik poznao ograničenja prava koja mu daje Direktiva 93/104.
- 86 Na drugo pitanje stoga valja odgovoriti da članak 18. stavak 1. točku (b)(i) prvu alineju Direktive 93/104 treba tumačiti tako da se zahtijeva izričita i slobodno izrečena pojedinačna suglasnost svakog radnika ako se maksimalno tjedno radno vrijeme od najviše 48 sati rada, kako je utvrđeno u članku 6. navedene direktive, valjano produljuje. U tom pogledu nije dovoljno da ugovor o radu dotičnog radnika upućuje na kolektivni ugovor koji dozvoljava takvo produljenje.

Treće pitanje

- 87 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita može li se, ako je Direktiva 93/104 pogrešno prenesena, njezin članak 6. točka 2. tumačiti kao da ima izravan učinak.
- 88 Kako je vidljivo iz samog teksta i iz konteksta u kojem se pojavljuje, postoje dva aspekta ovog pitanja, od čega se prvi odnosi na tumačenje članka 6. točke 2. Direktive 93/104 s ciljem da se sudu koji je uputio zahtjev omogući da se izrazi o usklađenosti relevantnih pravila nacionalnog prava sa zahtjevima prava Zajednice, dok se drugi aspekt odnosi na to, ako je dotična država članica pogrešno prenijela navedenu odredbu u svoje unutarnje pravo, zadovoljava li ta odredba uvjete koji bi omogućili pojedincu da se pozove na nju pred nacionalnim sudovima u okolnostima poput ovih u glavnom postupku.
- 89 Ova dva aspekta treba ispitati naizmjenice.
- Opseg članka 6. točke 2. Direktive 93/104
- 90 Najprije valja podsjetiti da članak 6. točka 2. Direktive 93/104 zahtijeva od država članica da poduzmu potrebne mjere kako bi, u funkciji zahtjeva za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika, osigurale da prosječno radno vrijeme tijekom sedmodnevnog razdoblja, uključujući prekovremene sate, ne prelazi 48 sati.
- 91 Iz članka 118.A Ugovora, koji čini pravnu osnovu Direktive 93/104, iz prve, četvrte, sedme i osme uvodne izjave navedene direktive, iz Povelje Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika, donesenoj na sjednici Europskog vijeća održanoj u Strasbourgu 9. prosinca 1989., na čije se točke 8. i 19., prvi podstavak, upućuje u četvrtoj uvodnoj izjavi navedene direktive te iz samog teksta njezinog članka 1. stavka 1. proizlazi da je svrha direktive utvrditi najmanje zahtjeve namijenjene poboljšanju životnih i radnih uvjeta radnika usklađivanjem nacionalnih odredaba koje se naročito odnose na trajanje radnog vremena. Ovim se usklađivanjem na razini Zajednice u području organizacije radnog vremena nastoji zajamčiti bolja razina zaštite sigurnosti i zdravlja radnika osiguravajući im pravo na najmanja razdoblja odmora - posebno dnevnog i tjednog - te na odgovarajuće stanke (vidjeti presudu Jaeger, t. 45. do 47.).
- 92 I Direktiva 93/104 nameće još preciznije u svojem članku 6. točki 2. gornju granicu od 48 sati za prosječan broj radnih sati tjedno, što je najveća granica za koju je izričito navedeno da uključuje prekovremene sate.
- 93 U tom kontekstu Sud je već presudio da se pripravnost („Bereitschaftsdienst“), gdje se od radnika zahtijeva da bude fizički prisutan na mjestu koje odredi njegov poslodavac, treba u cijelosti smatrati radnim vremenom za potrebe Direktive 93/104, bez obzira na činjenicu što tijekom razdoblja pripravnosti dotična osoba ne izvršava stalno svoju profesionalnu djelatnost (vidjeti presudu Jaeger, t. 71., 75. i 103.).
- 94 Isto mora vrijediti za razdoblja dežurstva („Arbeitsbereitschaft“) koja provode radnici hitne pomoći u okviru službe hitne pomoći, što nužno podrazumijeva veća ili manja razdoblja nedjelovanja između intervencija.
- 95 Shodno tome, takva razdoblja dežurstva treba u cijelosti uzeti u obzir prilikom izračuna maksimalnog dnevnog i tjednog radnog vremena.

- 96 Nadalje, očigledno je da unutar sustava utvrđenog Direktivom 93/104, iako njezin članak 15. dozvoljava općenito primjenu ili uvođenje nacionalnih odredaba povoljnijih za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika, samo određene izričito navedene odredbe te direktive mogu biti predmet odstupanja država članica ili socijalnih partnera (vidjeti presudu Jaeger, t. 80.).
- 97 Međutim, s jedne strane, na članak 6. Direktive 93/104 upućuje se samo u njezinom članku 17. stavku 1. i nije sporno da ova potonja odredba obuhvaća aktivnosti koje nemaju nikakve veze s onima koje provode radnici hitne pomoći poput tužitelja u glavnom postupku. Suprotno tome, članak 17. stavak 2. točka 2.1.(c)(iii) odnosi se na „djelatnosti koje zahtijevaju neprekidno pružanje usluga”, uključujući posebno „službe prve pomoći”, no ova odredba predviđa mogućnost odstupanja samo od članaka 3., 4., 5., 8. i 16. navedene direktive.
- 98 S druge strane, članak 18. stavak 1. točka (b)(i) Direktive 93/104 predviđa da države članice imaju mogućnost neprimjene članka 6. pod uvjetom da se pridržavaju općih načela zaštite sigurnosti i zdravlja radnika i da udovolje određenom broju uvjeta kumulativno navedenih u članku 18. stavku 1. točki (b)(i). No nije sporno da Savezna Republika Njemačka nije iskoristila ovu mogućnost odstupanja (vidjeti presudu Jaeger, t. 85.).
- 99 Nadalje, iz sudske prakse Suda proizlazi da države članice ne mogu jednostrano utvrđivati opseg odredaba Direktive 93/104 određujući bilo kakve uvjete ili ograničenja provedbi prava radnika na temelju članka 6. točke 2. te direktive da prosječno tjedno radno vrijeme ne prelazi 48 sati (vidjeti u tom smislu presudu Jaeger, t. 58. i 59.). Svakim drugim tumačenjem pogrešno bi se protumačila svrha te direktive, čija je namjena osigurati učinkovitu zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika osiguravajući im najmanja razdoblja odmora (vidjeti presudu Jaeger, t. 70. i 92.).
- 100 U tim okolnostima valja zaključiti da u pogledu teksta članka 6. točke 2. Direktive 93/104 te svrhe i strukture navedene direktive gornja granica od 48 sati u pogledu prosječnog tjednog radnog vremena, uključujući prekovremene sate, predstavlja pravilo socijalnog prava Zajednice od iznimne važnosti od kojeg svaki radnik mora imati koristi s obzirom da predstavlja najmanji zahtjev nužan za osiguranje zaštite njegove sigurnosti i zdravlja (vidjeti, analogijom, presudu od 26. lipnja 2001., BECTU, C-173/99, *Zb.*, str. I-4881., t. 43. i 47.) te stoga nacionalni propis poput onog u glavnom postupku, kojim se odobrava tjedno radno vrijeme dulje od 48 sati uključujući razdoblja dežurstva, („Arbeitsbereitschaft”) nije u skladu sa zahtjevima te odredbe.
- 101 Shodno tome, na treće pitanje, što se tiče prvog aspekta, valja odgovoriti da članak 6. točku 2. Direktive 93/104 treba tumačiti tako da mu se, u okolnostima poput onih u glavnom postupku, protivi propis države članice čiji je učinak, u pogledu razdoblja dežurstva („Arbeitsbereitschaft”) koje obavljaju radnici hitne pomoći u okviru službe hitne medicinske pomoći organizacije poput Deutsches Rotes Kreuz, takav da kolektivnim ugovorom ili ugovorom na razini poduzeća koji se temelji na takvom ugovoru dozvoljava prekoračenje maksimalnog razdoblja tjednog radnog vremena od 48 sati koje je utvrđeno tom odredbom.

- Izravan učinak članka 6. točke 2. Direktive 93/104 i posljedice koje iz toga proizlaze u predmetima u glavnom postupku
- 102 Budući da u okolnostima poput ovih u glavnom postupku relevantni nacionalni propis nije u skladu sa zahtjevima Direktive 93/104 u pogledu maksimalnog tjednog radnog vremena, ostaje još za razmotriti ispunjava li članak 6. točka 2. navedene direktive uvjete za stvaranje izravnog učinka.
- 103 U tom pogledu iz ustaljene sudske prakse Suda proizlazi da se kad god se odredbe direktive sadržajno gledajući čine bezuvjetnima i dovoljno preciznima pojedinci mogu na njih pozivati pred nacionalnim sudovima protiv države, bilo da je ona propustila pravodobno prenijeti direktivu u nacionalno pravo ili ju je pogrešno prenijela (vidjeti, osobito, presudu od 19. studenoga 1991., *Francovich i dr.*, C-6/90 i C-9/90, *Zb.*, str. I.-5357., t. 11., kao i od 11. srpnja 2002., *Marks & Spencer*, C-62/00, *Zb.*, str. I.-6325., t. 25.).
- 104 Članak 6. točka 2. Direktive 93/104 zadovoljava ove kriterije, s obzirom da državama članicama na nedvosmislen način nameće preciznu obvezu u pogledu rezultata koji treba postići, koja nije praćena nikakvim uvjetom u vezi primjene pravila njome utvrđenim, koje u pogledu prosječnog tjednog radnog vremena predviđa najviše 48 sati rada, uključujući prekovremene sate.
- 105 Iako Direktiva 93/104 ostavlja državama članicama određenu marginu prosudbe kada donose pravila za njezinu provedbu, posebno u pogledu referentnog razdoblja koje treba utvrditi s ciljem primjene članka 6. te direktive te iako im također omogućava odstupanje od odredaba toga članka, te okolnosti ne utječu na precizan i bezuvjetan karakter članka 6. točke 2. S jedne strane, iz teksta članka 17. stavka 4. navedene direktive proizlazi da referentno razdoblje nikada ne može biti dulje od 12 mjeseci i, s druge strane, mogućnost država članica o neprimjeni članka 6. podliježe usklađenosti sa svim uvjetima navedenim u članku 18. stavku 1. točki (b)(i) navedene direktive. Stoga je moguće utvrditi najmanju zaštitu koju u svakom slučaju treba predvidjeti (vidjeti u tom smislu ranije navedenu presudu *Simap*, t. 68. i 69.).
- 106 Članak 6. točka 2. Direktive 93/104 stoga ispunjava potrebne uvjete za stvaranje izravnog učinka.
- 107 Potrebno je još utvrditi pravne posljedice koje nacionalni sud mora zaključiti iz takvog tumačenja u okolnostima poput onih u glavnom postupku između pojedinaca.
- 108 U tom je pogledu Sud dosljedno presudio da direktiva ne može sama po sebi stvarati obveze za pojedinca te se protiv njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu (vidjeti, osobito, presudu od 26. veljače 1986., *Marshall*, 152/84, *Zb.*, str. 723., t. 48.; od 14. srpnja 1994., *Faccini Dori*, C-91/92, *Zb.*, str. I.-3325., t. 20., i od 7. siječnja 2004., *Wells*, C-201/02, *Zb.*, t. 56.).
- 109 Iz toga proizlazi da se čak i jasna, precizna i bezuvjetna odredba direktive koja pojedincima dodjeljuje prava ili nameće obveze ne može primijeniti kao takva u okviru spora isključivo između pojedinaca.

- 110 Međutim, iz ustaljene sudske prakse nakon presude od 10. travnja 1984., Von Colson i Kamann (14/83, *Zb.*, str. 1891., t. 26.) proizlazi da je obveza država članica na postizanje rezultata koju nameće direktiva, te njihova dužnost na temelju članka 10. UEZ-a da poduzmu sve odgovarajuće mjere, opće ili posebne, potrebne da se osigura ispunjenje te obveze, odnosi na sva tijela država članica, uključujući i sudove kad je riječ o stvarima koje potpadaju u njihovu nadležnost (vidjeti osobito presudu od 13. studenoga 1990., *Marleasing*, C-106/89, *Zb.*, str. I-4135., t. 8.; ranije navedenu presudu *Faccini Dori*, t. 26.; presudu od 18. prosinca 1997., *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, *Zb.*, str. I-7411., t. 40. i presudu od 25. veljače 1999., *Carbonari i dr.*, C-131/97, *Zb.*, str. I-1103., t. 48.).
- 111 Na nacionalnim sudovima je da posebno osiguraju pravnu zaštitu za pojedince koja proizlazi iz odredaba prava Zajednice i jamče njihov puni učinak.
- 112 Isto vrijedi a fortiori kada nacionalni sud odlučuje o sporu u pogledu primjene nacionalnih odredaba koje su, kao u ovom slučaju, posebno donesene kako bi se prenijela direktiva čija je namjena dodjela prava pojedincima. U pogledu članka 249. trećeg podstavka UEZ-a, taj sud mora pretpostaviti da je država članica nakon provedbe diskrecijskog prava koje joj je dodijeljeno tom odredbom u potpunosti namjeravala ispuniti obveze koje proizlaze iz dotične direktive (vidjeti presudu od 16. prosinca 1993., *Wagner Miret*, C-334/92, *Zb.*, str. I-6911., t. 20.).
- 113 Nacionalni sud koji prilikom primjene nacionalnog prava mora tumačiti to pravo, a naročito odredaba posebno donesenih s ciljem provedbe zahtjeva neke direktive, obvezan je svoje tumačenje u najvećoj mogućoj mjeri uskladiti s tekstom i svrhom direktive kako bi ostvario njome propisani rezultat i na taj način poštovao obvezu iz članka 249. trećeg podstavka UEZ-a (vidjeti u tom smislu, osobito, ranije navedene presude *Von Colson i Kamann*, t. 26; *Marleasing*, t. 8. i *Faccini Dori*, t. 26.; vidjeti isto tako presudu od 23. veljače 1999., *BMW*, C-63/97, *Zb.*, str. I-905., t. 22.; od 27. lipnja 2000., *Océano Grupo Editorial i Salvat Editores*, C-240/98 do C-244/98, *Zb.*, str. I-4941., t. 30. i od 23. listopada 2003., *Adidas-Salomon i Adidas Benelux*, C-408/01, *Zb.*, str. I-12537, t. 21.).
- 114 Zahtjev usklađenog tumačenja nacionalnog prava s pravom Zajednice svojstven je sustavu Ugovora, s obzirom da dopušta nacionalnom sudu da u okviru svojih nadležnosti osigura punu učinkovitost prava Zajednice kada odlučuje o sporovima pred njim (vidjeti u tom smislu presudu od 15. svibnja 2003., *Mau*, C-160/01, *Zb.*, str. I-4791., t. 34.).
- 115 Iako se načelo usklađenog tumačenja nacionalnog prava s pravom Zajednice odnosi poglavito na nacionalne odredbe donesene radi prenošenja predmetne direktive, ono se ne ograničava samo na tumačenje tih odredaba, nego zahtijeva da nacionalni sud u obzir uzme cjelokupno nacionalno pravo kako bi ocijenio u kojoj se mjeri ono može primijeniti na način da ne dovede do rezultata koji je suprotan onome koji predviđa direktiva (vidjeti u tom smislu ranije navedenu presudu *Carbonari i dr.*, t. 49. i 50.).
- 116 U tom pogledu, ako primjena metoda tumačenja koje nacionalno pravo priznaje u određenim okolnostima omogućuje tumačenje odredbe unutarnjeg prava na način da se izbjegne sukob s drugom normom unutarnjeg prava ili da se ograniči područje primjene te odredbe u tom smislu primjenjujući je samo u onoj mjeri u kojoj je ona

sukladna s dotičnom normom, nacionalni sud je dužan primijeniti te iste metode kako bi se postigao rezultat koji predviđa direktiva.

- 117 U ovom predmetu nacionalni sud koji odlučuje o sporovima poput onih u glavnom postupku, koji ulaze u područje primjene Direktive 93/104 i proizlaze iz činjenica nastalih nakon isteka roka za provedbu navedene direktive, prilikom primjene određaba nacionalnog prava posebno namijenjenih za provedbu te direktive treba tumačiti te odredbe u mjeri u kojoj je to moguće na način da se primjenjuju u skladu s ciljevima direktive (vidjeti u tom smislu presudu od 13. srpnja 2000., *Centrosteel*, C-456/98, *Zb.*, str. I-6007., t. 16. i 17.).
- 118 U ovom slučaju, načelo usklađenog tumačenja stoga zahtijeva od suda koji je uputio zahtjev da poduzme sve što je u njegovoj nadležnosti, uzimajući u obzir sveukupnost pravila nacionalnog prava, kako bi se zajamčila potpuna učinkovitost Direktive 93/104, s ciljem sprečavanja produljenja maksimalnog tjednog radnog vremena utvrđenog u članku 6. stavku 2. te direktive (vidjeti u tom smislu ranije navedenu presudu *Marleasing*, t. 7. i 13.).
- 119 Shodno tome valja zaključiti da je nacionalni sud koji postupa u sporu isključivo između pojedinaca dužan, kad primjenjuje odredbe unutarnjeg prava usvojene s ciljem prenošenja obveza predviđenih direktivom, uzeti u obzir sveukupnost pravila nacionalnog prava i u najvećoj mogućoj mjeri tumačiti ih u svjetlu teksta kao i svrhe te direktive radi postizanja rješenja usklađenog s ciljem te direktive. U glavnom postupku nacionalni sud stoga treba poduzeti sve što je u njegovoj nadležnosti kako bi se spriječilo produljenje maksimalnog tjednog radnog vremena, koje je na temelju članka 6. stavka 2. Direktive 93/104 utvrđeno na 48 sati.
- 120 Uzimajući u obzir sve prethodne zaključke, na treće pitanje valja odgovoriti:
- Članak 6. stavak 2. Direktive 93/104 treba tumačiti tako da mu se, u okolnostima poput onih u glavnom postupku, protivi propis države članice čiji je učinak, u pogledu razdoblja dežurstva („Arbeitsbereitschaft”) koje obavljaju radnici hitne pomoći u okviru službe hitne medicinske pomoći organizacije poput *Deutsches Rotes Kreuz*, takav da kolektivnim ugovorom ili ugovorom na razini poduzeća koji se temelji na takvom ugovoru dozvoljava prekoračenje maksimalnog razdoblja tjednog radnog vremena od 48 sati, koje je utvrđeno tom odredbom;
  - navedena odredba ispunjava sve potrebne uvjete za stvaranje izravnog učinka;
  - nacionalni sud koji postupa u sporu isključivo između pojedinaca dužan je prilikom primjene određaba unutarnjeg prava usvojenih s ciljem prenošenja obveza predviđenih direktivom uzeti u obzir sveukupnost pravila nacionalnog prava i u najvećoj ih mogućoj mjeri tumačiti u svjetlu teksta i svrhe te direktive radi postizanja rješenja usklađenog s ciljem te direktive. U glavnom postupku nacionalni sud treba stoga poduzeti sve što je u njegovoj nadležnosti kako bi se spriječilo produljenje maksimalnog tjednog radnog vremena, koje je na temelju članka 6. stavka 2. Direktive 93/104 utvrđeno na 48 sati.

Troškovi

121 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. (a) Članak 2. Direktive 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu i članak 1. stavak 3. Direktive 93/104/EZ od 23. studenoga 1993. o određenim vidovima organizacije radnog vremena treba tumačiti u smislu da aktivnosti radnika hitne pomoći, koje se provode u okviru službe hitne medicinske pomoći poput ove u glavnom postupku, ulaze u područje primjene tih direktiva.

(b) Pojam „cestovni prijevoz” u smislu članka 1. stavka 3. Direktive 93/104 treba tumačiti tako da ne obuhvaća djelatnost službe hitne medicinske pomoći, iako ona barem djelomično obuhvaća korištenje vozila i pratnju pacijenta na putu do bolnice.

2. Članak 18. stavak 1. točku (b)(i) prvu alineju Direktive 93/104 treba tumačiti tako da se zahtijeva izričita i slobodno izrečena pojedinačna suglasnost svakog radnika ako se maksimalno tjedno radno vrijeme od najviše 48 sati rada, kako je utvrđeno u članku 6. navedene direktive, valjano produljuje. U tom pogledu nije dovoljno da ugovor o radu dotičnog radnika upućuje na kolektivni ugovor koji dozvoljava takvo produljenje.

3. Članak 6. točku 2. Direktive 93/104 treba tumačiti tako da mu se, u okolnostima poput onih u glavnom postupku, protivi propis države članice čiji je učinak u pogledu razdoblja dežurstva („Arbeitsbereitschaft”) koje obavljaju radnici hitne pomoći u okviru službe hitne medicinske pomoći organizacije poput Deutsches Rotes Kreuz takav da kolektivnim ugovorom ili ugovorom na razini poduzeća koji se temelji na takvom ugovoru, dozvoljava prekoračenje maksimalnog razdoblja tjednog radnog vremena od 48 sati, koje je utvrđeno tom odredbom

– navedena odredba ispunjava sve uvjete potrebne za stvaranje izravnog učinka;

– nacionalni sud koji postupa u sporu isključivo između pojedinaca dužan je prilikom primjene odredaba unutarnjeg prava usvojenih s ciljem prenošenja obveza predviđenih direktivom uzeti u obzir sveukupnost pravila nacionalnog prava i u najvećoj ih mogućoj mjeri tumačiti u svjetlu teksta i svrhe te direktive radi postizanja rješenja usklađenog s ciljem te direktive. U glavnom postupku nacionalni sud treba stoga poduzeti sve što je u njegovoj nadležnosti kako bi se spriječilo produljenje maksimalnog tjednog

radnog vremena, koje je na temelju članka 6. stavka 2. Direktive 93/104 utvrđeno na 48 sati.

[Potpisi]

---

* Jezik postupka: njemački

RADNI PRIJEVOD